

Postbus 5050
3502 JB UTRECHT
+31 30 87 820 87
www.AeQui.nl
info@AeQui.nl

Associate degree Melkveehouderij
Hogeschool Van Hall Larenstein
Verslag van de uitgebreide opleidingsbeoordeling
13 en 14 december 2021

Utrecht
April 2022
www.AeQui.nl
Evaluatiebureau voor het hoger onderwijs

Colofon

Instelling en opleiding

Hogeschool Van Hall Larenstein

Agora 1, Leeuwarden

Resultaat instellingstoets kwaliteitszorg: niet van toepassing

Opleiding: Associate degree Melkveehouderij

Locatie: Leeuwarden

Variant: Voltijd

Afstudeerrichtingen: Melkveehouderij (Ad MV) en Biologische Melkveehouderij (Ad BM).

Croho-nummer: 80044

Visitatiecommissie

Ab Groen, voorzitter

Geert van der Peet, deskundige

René Kwakkel, deskundige

Annechien ten Have-Mellema, deskundige

Perry van Loon, student-lid

Astrid Koster, secretaris

De commissie is vooraf voorgelegd aan en goedgekeurd door de NVAO.

De visitatie is uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van

AeQui Nederland

Postbus 5050

3502 JB UTRECHT

www.AeQui.nl

Dit document laat zich het beste dubbelzijdig afdrukken.

Inhoudsopgave

Colofon	2
Inhoudsopgave.....	3
Inleiding	8
Beoogde leerresultaten	9
Programma.....	11
Personeel.....	15
Voorzieningen en begeleiding	16
Kwaliteitszorg.....	18
Toetsing	19
Gerealiseerde leerresultaten	21
Beoordeling Bijzonder Kenmerk Duurzaamheid	23
Bijlagen	26
Bijlage 1 Visitatiecommissie	27
Bijlage 2 Bezoekprogramma.....	28
Bijlage 3 Bestudeerde documenten.....	29

Samenvatting

Op 13 en 14 december 2021 is de Associate degree-opleiding Melkveehouderij van Hogeschool Van Hall Larenstein gevisiteerd door een commissie van AeQui. Het totaaloordeel van de commissie is **positief**. Ook de drie criteria voor het Bijzonder Kenmerk Duurzaamheid worden door de commissie als positief beoordeeld. De Associate degree-opleiding Melkveehouderij van Hogeschool Van Hall Larenstein leidt studenten op voor het managen van een toekomstbestendig melkveebedrijf met een duurzame impact.

Beoogde leerresultaten

De visie van de opleiding is helder geformuleerd en past bij de missie van de hogeschool. Het unieke profiel van de opleiding is bijzonder door de toevoeging van biologisch. Het eigen beroepsprofiel is in overleg met het werkveld vertaald in toetsbare competenties die passen bij het eindniveau van de Ad-opleiding. Een landelijk beroepsprofiel voor de opleiding wordt nog verder ontwikkeld. Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt de commissie dat de opleiding **voldoet** aan deze standaard.

Programma

De vormgeving van het curriculum is doordacht en is consistent met de visie van de opleiding. De beoogde leerresultaten hebben alle een herkenbare plaats in het curriculum. Hierdoor is de beroepsgerichte oriëntatie van de opleiding duidelijk zichtbaar. Ook is het curriculum duidelijk internationaal georiënteerd. De opleiding bereidt studenten hierdoor goed voor op primair agrarisch bedrijven die opereren in maatschappelijke en internationale context. Studenten leren om een onderzoekende houding aan te nemen. De opleiding hanteert passende instroomeisen. Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt de commissie dat de opleiding **voldoet** aan deze standaard.

Personeel

De opleiding beschikt over voldoende en gekwalificeerd personeel voor het verzorgen van het onderwijs in de Ad-opleiding. Alle docenten vormen duidelijk een team. Docenten hebben ruime en relevante werkervaring in de Melkveehouderijsector. De inhoudelijke expertise van docenten sluit voldoende aan bij de instromende studenten. De inhoudelijke breedte van de expertise in het team kan nog verder uitgebreid worden in relatie tot ontwikkelingen in de sector. De opleiding steekt ruim voldoende energie

in de instructie en begeleiding van nieuwe en bestaande docenten. Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt de commissie dat de opleiding **voldoet** aan deze standaard.

Voorzieningen en begeleiding

De opleiding wordt verzorgd in het gebouw van Hogeschool Van Hall Larenstein in Leeuwarden. De materiële voorzieningen voor de opleiding zijn toereikend en de opleiding beschikt over een inspirerende studie- en werkomgeving. De opleiding heeft goede digitale voorzieningen. De opleiding heeft de begeleiding in alle fasen van de opleiding goed vormgegeven en voert deze ook zorgvuldig uit. Ook de (digitale) informatievoorziening aan huidige en toekomstige studenten is goed. Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt de commissie dat de opleiding **voldoet** aan deze standaard.

Kwaliteitszorg

De opleiding beschikt over een systematiek voor kwaliteitszorg die gebaseerd is op de Plan-Do-Check-Act-cyclus. Er is een breed palet aan instrumenten voor handen en de uitkomsten van de verschillende evaluaties leiden tot verbeteractiviteiten van goede kwaliteit. De PDCA-cyclus krijgt hiermee op de juiste wijze vorm. De cultuur binnen het team is sterk gericht op kwaliteitsverbetering. De kwaliteitscoördinatoren vervullen in de kwaliteitszorg een belangrijke rol. Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt de commissie dat de opleiding **voldoet** aan deze standaard.

Toetsing

De opleiding beschikt over een adequaat toetsstelsel dat aansluit bij de toetsvisie van de opleiding. De opleiding heeft de relatie tussen de doelen en de toetsing helder beschreven. De prestaties van studenten worden in voldoende mate aan hen terug-

gekoppeld. De opleiding treft adequate maatregelen om de kwaliteit van de toetsing te borgen: de examencommissie heeft expertise op het terrein van toetsing en zij maakt werk van het gezamenlijk kalibreren van beoordelingen door docenten. Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt de commissie dat de opleiding **voldoet** aan deze standaard.

Gerealiseerde leerresultaten

Het afstudeerprogramma van de Ad-opleiding bestaat onder andere uit een eindopdracht die geldt als eindwerk van de opleiding. Het afstuderen is adequaat opgezet en passend voor het eindniveau. De reikwijdte van het werkveld kan door studenten voldoende worden bereikt. De commissie heeft 15 eindwerken bestudeerd en vindt het niveau ervan adequaat. De aandacht voor reflectie en context kan in de eindwerken nog worden geëxpliciteerd. De beoordelingen van de eindwerken komen overeen met de kwaliteit ervan. Het beroepenveld is zeer tevreden over het niveau en de bedrijfsmatige kwaliteiten van alumni. Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt de commissie dat de opleiding **voldoet** aan deze standaard.

Bijzonder Kenmerk Duurzaamheid

Het profiel van de opleiding richt zich met name op het maatschappelijk duurzaam ondernemen. De studenten leren bij de uitwerking van vraagstukken op een melkveehouderijbedrijf en bij de ontwikkeling van producten en diensten rekening te houden met duurzaamheid, maatschappelijke normen en waarden en andere maatschappelijke ontwikkelingen. Dit duurzaamheidsprofiel is zeer relevant voor het werkveld. De opleiding onderscheidt zich met

het kenmerk Duurzaamheid duidelijk van de inrichting en invulling van andere opleidingen. De opleiding kan het kenmerk Duurzaamheid nog meer promoten en verder koppelen aan de visie van de hogeschool. De commissie stelt op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie vast dat de opleiding **voldoet** aan alle drie de criteria voor een bijzonder kenmerk. Daarom adviseert de commissie het Bijzonder Kenmerk Duurzaamheid toe te kennen aan de Ad-opleiding Melkveehouderij van Hogeschool Van Hall Larenstein.

Aanbevelingen

Met het oog op de toekomst geeft de commissie volgende suggesties ter overweging:

- Blijf de bestaande sterke contacten met het werkveld actief onderhouden;
- Kijk naar de mogelijkheden het netwerk van alumni actiever te betrekken bij de opleiding;
- Onderzoek de mogelijkheid dat studenten van de Ad-opleiding en de bacheloropleiding meer met elkaar in contact komen, zodat studenten elkaar beter leren kennen;
- Zorg ervoor dat de wijze waarop het aanleren van een onderzoekende houding in de opleiding gestalte krijgt, nog beter wordt geïnternaliseerd door het team;
- Zorg ervoor dat het bij het beoordelen van de eindwerken, naast de beoordeling van het geheel, nog meer aandacht is voor de individuele onderdelen, zoals reflectie op maatschappelijke vraagstukken/duurzaamheid;
- Streef ernaar bij het beoordelen van groepsworkoog te blijven houden voor verschillen tussen en bijdragen van studenten.

Alle standaarden van het NVAO-kader zijn positief beoordeeld. Op die grond geeft de visitatiecommissie een **positief advies** inzake accreditatie van de Associate degree-opleiding Melkveehouderij. Ook het bijzonder kenmerk Duurzaamheid wordt door de commissie als **positief** beoordeeld.

Namens de voltallige visitatiecommissie,
Utrecht, april 2022

Ab Groen
Voorzitter

Astrid Koster
Secretaris

Overzicht beoordeling

De beoordelingen per standaard zijn weergegeven in onderstaande tabel.

Standaard	Beoordeling
1. Beoogde leerresultaten	Voldoet
2. Oriëntatie van het programma	Voldoet
3. Inhoud van het programma	Voldoet
4. Leeromgeving van het programma	Voldoet
5. Instroom	Voldoet
6. Personeel	Voldoet
7. Materiële voorzieningen	Voldoet
8. Begeleiding	Voldoet
9. Kwaliteitszorg, kwaliteitscultuur en ontwikkeling	Voldoet
10 Toetsing	Voldoet
11 Gerealiseerde leerresultaten	Voldoet
Bijzonder kenmerk Duurzaamheid	
Onderscheidend karakter	Voldoet
Concretisering	Voldoet
Relevantie	Voldoet
Eindbeoordeling	Positief

Inleiding

De Associate degree-opleiding Melkveehouderij is gericht op studenten die in de toekomst werkzaam zullen zijn in de primaire sector, waarbij een groot aandeel uiteindelijk bedrijfsopvolger is in de melkveehouderij. Hierdoor is de opleiding vooral gericht op (het managen van) het toekomstbestendige melkveebedrijf, in een wereld waarin onder meer klimaatverandering, stikstofproblematiek, biodiversiteit en daarmee samenhangende maatregelen steeds meer invloed krijgen op de bedrijfsvoering.

De instelling

Hogeschool Van Hall Larenstein is een relatief kleine hogeschool met locaties in Leeuwarden en Velp. In haar missie geeft de hogeschool aan dat ze professionals wil opleiden die bijdragen aan een duurzame en betere wereld. De hogeschool heeft opleidingen en onderzoeksthema's die veelal uniek zijn in Nederland en een bijzonder vakgebied beslaan. Duurzaamheid en een verantwoordelijkheid voor de toekomst van de aarde zijn items die in de opleidingen terugkomen. De hogeschool biedt in totaal 26 opleidingen aan. Dit betreft zeven Ad-, vijftien bachelor- en vier masteropleidingen. Vijf opleidingen worden op beide locaties uitgevoerd. De Ad-opleiding Melkveehouderij wordt aangeboden op de vestiging in Leeuwarden.

De opleiding

De Ad-opleiding Melkveehouderij is een opleiding die ten tijde van de vorige visitatie nog een onderdeel was van de Bacheloropleiding Dier –en Veehouderij. De afgelopen jaren is de Ad-opleiding Melkveehouderij uitgegroeid tot een zelfstandige opleiding (sinds 2018). De opleiding kent twee specialisaties: Gangbare Melkveehouderij (Ad MV) en Biologische Melkveehouderij (Ad BM).

De opleiding wordt in de Nederlandse taal aangeboden.

De visitatie

Hogeschool Van Hall Larenstein heeft aan AeQui opdracht gegeven de onderhavige visitatie uit te voeren. Hiertoe heeft AeQui in samenwerking met de opleiding een onafhankelijke en ter zake kundige commissie samengesteld. Met vertegenwoordigers van de opleiding heeft een voorbereidend gesprek plaatsgevonden.

De visitatie is uitgevoerd op basis van NVAO-kader 2018, volgens het programma dat in bijlage 2 is weergegeven.

De commissie heeft de beoordeling in onafhankelijkheid uitgevoerd; de commissie heeft de benodigde informatie gekregen om tot een beoordeling te komen. Aan het einde van de visitatie is de opleiding in kennis gesteld van de bevindingen en conclusies van de commissie.

Deze rapportage is op 25 februari in concept toegestuurd aan de opleiding; de reacties van de opleiding zijn verwerkt tot deze definitieve rapportage.

Op initiatief van de opleiding gaat een ontwikkelgesprek plaatsvinden. De resultaten van dit ontwikkelgesprek hebben geen invloed op de in dit rapport weergegeven beoordeling.

Beoogde leerresultaten

De Associate degree-opleiding Melkveehouderij leidt studenten op voor het managen van een toekomstbestendig melkveebedrijf met een duurzame impact. De visie van de opleiding is helder geformuleerd en past bij de missie van de hogeschool. Het unieke profiel van de opleiding is bijzonder door de toevoeging van biologisch. Het eigen beroepsprofiel is in overleg met het werkveld vertaald in toetsbare competenties die passen bij het eindniveau van de Ad-opleiding. Een landelijk beroepsprofiel voor de opleiding wordt nog verder ontwikkeld. Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt de commissie dat de opleiding **voldoet** aan deze standaard.

Standaard 1: De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld, het vakgebied en op internationale eisen.

Bevindingen

De Ad-opleiding Melkveehouderij is een opleiding binnen Hogeschool Van Hall Larenstein (HVHL), locatie Leeuwarden. De opleiding is gericht op studenten die in de toekomst werkzaam zullen zijn in de primaire agrarische sector, waarbij een groot aandeel uiteindelijk bedrijfsopvolger is in de melkveehouderij. De opleiding is daarom vooral gericht op (het managen van) het toekomstbestendige melkveebedrijf, in een wereld waarin onder meer klimaatverandering, stikstofproblematiek, biodiversiteit en daarmee samenhangende maatregelen steeds meer invloed krijgen op de bedrijfsvoering in de melkveehouderij.

De ontwikkelingen in de agrarische sector, met daarbij een prominente rol voor de omgevingsfactoren die van invloed zijn op het boerenbedrijf, zorgen voor een toenemende complexiteit voor het managen van het melkveebedrijf. Dit zorgt voor een toenemende behoefte aan ondernemers die geschoold zijn op hbo-niveau.

De Ad-opleiding Melkveehouderij is een unieke opleiding in Nederland, waardoor er nog geen landelijk beroeps- en opleidingsprofiel is vastgesteld. Het profiel van de opleiding is bijzonder door de toevoeging van biologisch. De commissie noemt dit uniek. De opleiding heeft in 2021

besloten in samenwerking met het werkveld een eigen (intern) beroeps-, en opleidingsprofiel op te stellen. In overleg met het werkveld is vastgesteld met welke ontwikkelingen de Ad-alumnus te maken zal hebben en welke competenties studenten daarbij nodig hebben. Het werkveld heeft ook feedback gegeven op de uitwerking van deze ontwikkeling in de opleiding.

De beroepsbekwaamheid van een Ad-opleiding Melkveehouderij is uitgewerkt in twaalf competenties, die gelden als beoogde leerresultaten. De volledige uitwerking van de twaalf competenties in beheersingsindicatoren en leerdoelen op basisniveau (jaar één) en op niveau startbekwaam (jaar twee), zijn terug te vinden in de competentiekaarten. Het onderwijsteam evalueert de leerdoelen jaarlijks.

In het landelijk vastgestelde profiel van een Ad'er (Overlegplatform Associate degrees van de Vereniging van Hogescholen, 2018) is onderzoekend vermogen vertaald naar 'probleemoplossend vermogen' en 'methodisch handelen'.

Internationalisering is vanuit het onderwijsconcept uit 2014 een belangrijke pijler, aldus het zelf-evaluatierapport. Het speelveld waarin de agrarische sector zich bevindt heeft namelijk een sterk internationaal karakter. Ook op het niveau van het primaire bedrijf krijgen afgestudeerden te maken met de internationale context van de landbouw: onder andere veel van de regelgeving waarmee ondernemers te maken krijgen is afgeleid van EU-

beleid. Daarom is het voor de toekomstig agrarisch ondernemer noodzakelijk ook deze internationale context te kennen. Het belang van internationalisering komt tot uitdrukking in verschillende competenties, zoals in de competentie 'De internationale sector overzien' en 'Ontwikkelen en vermarkten van producten en diensten'.

Overwegingen

De commissie is van oordeel dat de instelling een heldere visie heeft om studenten op te leiden tot professionals die kunnen functioneren op een niveau tussen een mbo-4 en het hbo-bachelorniveau in. De positionering op niveau 5 is door de opleiding helder verantwoord.

De concrete uitwerking van deze visie in de doelstelling van de opleiding is ook duidelijk zichtbaar en wordt gedragen door het hele team, zo heeft de commissie tijdens de visitatie vernomen. De commissie wil nog opmerken dat het profiel van de opleiding in de interactie tijdens de gesprekken gedurende de dag steeds scherper werd neergezet. De commissie waardeert dat.

De commissie stelt vast dat er momenteel nog geen landelijk beroeps- en competentieprofiel voor deze opleiding bestaat. De opleiding heeft een relevant eigen beroepsprofiel ontwikkeld, dat adequaat aansluit bij landelijke normen op het gebied van Ad-opleidingen.

De commissie is tevens van oordeel dat de opleiding aansluit bij de ontwikkelingen en de behoefte in het werkveld: door de afstemming met het werkveld, voldoet de opleiding qua inhoud, niveau en oriëntatie aan datgene wat in het nationale en internationale werkveld gevraagd wordt van een afgestudeerde. De opleiding is ook sterk internationaal georiënteerd: de opleiding is niet Engelstalig, maar studenten leren goed te werken in een internationale context.

De commissie is van oordeel dat de opleiding de competenties uit het competentieprofiel adequaat heeft uitgewerkt in beheersingsindicatoren en leerdoelen. De beoogde leerresultaten komen duidelijk voort uit het eigen profiel en zijn tevens voldoende beroeps- en praktijkgericht geformuleerd. De beoogde leerresultaten voldoen bovendien aan internationaal aanvaarde niveau-beschrijvingen en standaarden (niveau 5). De beoogde leerresultaten worden tot slot zichtbaar gedragen door het hele team, heeft de commissie tijdens de visitatie vernomen.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt de commissie dat de opleiding **voldoet** aan deze standaard.

Programma

De vormgeving van het curriculum is doordacht en is consistent met de visie van de opleiding. De beoogde leerresultaten hebben alle een herkenbare plaats in het curriculum. Hierdoor is de beroepsgerichte oriëntatie van de opleiding duidelijk zichtbaar. Ook is het curriculum duidelijk internationaal georiënteerd. De opleiding bereidt studenten hierdoor goed voor op primair agrarisch bedrijven die opereren in maatschappelijke en internationale context. Studenten leren om een onderzoekende houding aan te nemen. De opleiding hanteert passende instroomeisen. Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt de commissie dat de opleiding **voldoet** aan deze standaard.

Oriëntatie

Standaard 2: Het programma maakt het mogelijk om passende (professionele of academische) onderzoeks- en beroepsvaardigheden te realiseren.

Bevindingen

De opleiding zorgt op een aantal manieren voor een aansluiting bij de beroepspraktijk. Ten eerste ontwikkelen studenten in bijna alle modules een beroepsproduct met primaire agrarische bedrijven. Vanwege de gerichtheid op beoogde bedrijfsopvolgers, hebben de processen van bedrijfsvoering, bedrijfsontwikkeling en bedrijfs-overname een bijzondere rol in het programma. Theorieën en methoden die in de lessen aan bod komen, worden door de student dan ook toegepast op vraagstukken over bedrijfsovernameplannen en bedrijfsontwikkelingsplannen.

Om de aansluiting met de beroepspraktijk te borgen, organiseert de opleiding verder regelmatig excursies. Zo wordt voor de afstudeerrichting Biologische Melkveehouderij jaarlijks een tweedaagse excursie naar bedrijven in de biologische sector georganiseerd en voor de module Bodem en Gewas een excursie, waarbij studenten drie melkveebedrijven bezoeken op verschillende grondsoorten.

Overwegingen

De commissie is van mening dat de beroepsgerichte oriëntatie van de opleiding duidelijk herkenbaar is in het curriculum. De modules hebben altijd een koppeling met de primaire agrarische praktijk en kennen ook een nadrukkelijke maat-

schappelijke focus. De commissie noemt de opleiding dan ook sterk beroeps- en praktijkgericht. Ook studenten zijn heel tevreden over de praktijkgerichtheid van de opleiding. Dit blijkt uit zowel de midterm audit (2019) als uit de gesprekken tijdens de visitatie.

De opdrachten en beroepsproducten bieden studenten tevens veel ruimte om de nodige kennis, vaardigheden, ervaring en beroepshouding op te doen en deze bereiden hen goed voor op het functioneren in de primaire agrarische praktijk. De aandacht voor de context van maatschappelijke ontwikkeling kan in de opleiding worden versterkt. Door de vooraf gestelde eisen garandeert de opleiding dat de werkzaamheden in de opdrachten op het juiste niveau kunnen worden uitgevoerd. De commissie is hier tevreden over.

Tijdens de visitatie heeft de opleiding toegelicht op welke wijze onderzoek in de opleiding verweven zit. De opleiding kent voor het onderzoek een duidelijk perspectief op een onderzoekende houding. De commissie is van oordeel dat dit perspectief relevant is, ook voor Ad-studenten. De wijze waarop dit in de opleiding aandacht krijgt, kan nog meer worden verinnerlijkt door het team.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt de commissie dat de opleiding **voldoet** aan deze standaard.

Inhoud

Standaard 3: De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde leerresultaten te bereiken.

Bevindingen

Iedere competentie van de opleiding is uitgesplitst in beheersingsindicatoren (basis, gevorderd en startbekwaam) en leerdoelen. De uitwerking van de competenties in beheersingsindicatoren en leerdoelen op basisniveau (jaar één) en gevorderd niveau (jaar twee) zijn terug te vinden in de competentiekaarten.

Elk leerdoel is gekoppeld aan minimaal één module en wordt ook binnen die module getoetst. In het toetsplan is te zien dat alle competenties in de loop van het curriculum worden opgebouwd van niveau 1 naar niveau 2 en dat het curriculum alle competenties volledig afdekt.

De opleiding heeft een leerlijn ontwikkeld die gericht is op het ontwikkelen van onderzoekend vermogen. De opleiding leert studenten in deze leerlijn verschillende theoretische benaderingen van de beroepspraktijk toepassen, bijvoorbeeld op het gebied van mestwetgeving, fiscaal beleid of duurzame biologische principes. Daarnaast voeren studenten literatuuronderzoek en omgevingsanalyses uit en leren zij te werken met financiële begrotingsmodellen.

De visie op internationalisering heeft de opleiding in het Nederlandstalige curriculum onder andere vertaald naar inhoudelijke aandacht voor het internationaal karakter van het werkveld. Daarnaast gaan alle studenten op excursie naar het buitenland bijvoorbeeld naar het Europees Parlement in Brussel of bedrijfsbezoeken in Duitsland. Verder behoort een stage in het buitenland tot de mogelijkheden en besteedt de opleiding in verschillende modules (zoals de module Oriëntatie op de sector) aandacht aan het internationale speelveld.

Overwegingen

De commissie vindt dat de opleiding een inhoudelijk mooi programma heeft neergezet. Het curriculum sluit aan bij de visie op leren die de opleiding hanteert. De commissie stelt ook vast dat de beoogde inhoud en het niveau van het curriculum adequaat zijn en waarborgen dat afgestudeerden kunnen functioneren op Ad-niveau. De opleiding kent een geleidelijke opbouw in niveau en complexiteit vanaf de start van de opleiding tot het afstuderen. De samenhang is duidelijk zichtbaar, ook voor studenten, heeft de commissie vernomen tijdens de visitatie.

De beoogde leerresultaten komen in voldoende mate terug in het curriculum. Doordat de opleiding klein is kunnen actuele ontwikkelingen makkelijk in het programma gebracht worden.

De vaardigheden die studenten leren, zijn relevant voor de beroepspraktijk en kunnen door studenten toegepast worden. Er is ook voldoende aandacht voor de soft skills. De commissie is hier tevreden over. De competentie reflecteren kan nog meer aandacht krijgen in het curriculum.

De literatuurlijst bestaat uit handboeken, vakliteratuur en andere relevante boektitels. De literatuurlijst maakt het voor studenten daarmee mogelijk als Ad'er te functioneren. Het onderscheid tussen (wetenschappelijke) literatuur en praktijkgeoriënteerde informatie kan naar studenten toe nog beter zichtbaar gemaakt worden.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt de commissie dat de opleiding **voldoet** aan deze standaard.

Leeromgeving

Standaard 4: De vormgeving van het programma zet aan tot studeren en biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde leerresultaten te bereiken.

Bevindingen

De Hogeschool Van Hall Larenstein kent voor alle opleidingen een uniforme indeling van het studiejaar in modules van 7 EC (European credits), verdeeld over vier onderwijsperioden. Per jaar zijn er acht modules, met daarnaast 4 EC voor studieloopbaanbegeleiding. Grotere eenheden zijn er voor stages, een aantal modules en de eindopdracht. Studenten hebben enige flexibiliteit eigen keuzes in het programma te maken. Vanwege de beperkte duur van de opleiding is er bij de Ad-opleiding Melkveehouderij minder ruimte dan bij de bacheloropleiding voor een flexibele invulling van het programma. Binnen de modules is er wel keuzevrijheid.

Recente ontwikkelingen

In 2020 is een groot deel van het onderwijs online uitgevoerd. Alle modules zijn binnen twee weken overgeschakeld van offline naar online leren. De opleiding heeft na evaluatie met studenten vernomen dat deze overgang gestructureerd verliep. Studenten waarderen de digitale leerstof, omdat zij de les opnieuw kunnen bekijken. De opleiding streeft ernaar de digitale lessen ook in de toekomst aan te bieden.

Overwegingen

De commissie heeft het curriculum bestudeerd en besproken met studenten en docenten. Het programma is inhoudelijk goed doordacht en helder opgebouwd. Deze is tevens consistent met de visie op leren van de opleiding. De gevarieerde onderwijsvormen sluiten bij de beoogde leerresultaten aan. Hierdoor worden studenten voldoende in staat gesteld niet alleen theoretische, maar ook praktische vaardigheden voor de agrarische beroepspraktijk te verwerven.

Ook de leeromgeving is volgens de commissie mooi vormgegeven: de opleiding heeft een leeromgeving van studenten en docenten weten te bouwen waarin studenten niet alleen afhankelijk van elkaar zijn, maar ook zeer gemotiveerd samen te leren en samen te werken. De leeromgeving zet de opleiding goed in voor het leerproces van de student. Studenten hebben tevens voldoende autonomie voor het maken van eigen keuzes die passen in hun leerproces.

Internationalisering is sterk aanwezig in de opleiding. Hierdoor maken studenten in voldoende mate kennis met de internationale context en met internationale standaarden. Het studiemateriaal dat tijdens het locatiebezoek ter inzage lag, kenmerkt zich door een adequaat niveau. Ook is er een ruime hoeveelheid kwalitatief goede internationale literatuur beschikbaar.

De internationale gerichtheid van het programma had bij de overstap naar digitaal werken ook een duidelijk voordeel. De commissie is hierdoor positief over de manier waarop de opleiding met de overstap naar nog meer digitaal werken omgaat.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt de commissie dat de opleiding **voldoet** aan deze standaard.

Instroom

Standaard 5: Het programma sluit aan bij de kwalificaties van de instromende studenten.

Bevindingen

De opleiding heeft als doelgroep toekomstige bedrijfsopvolgers en bedrijfsleiders op melkveehouderijbedrijven. De opleiding richt zich op studenten die op het primaire agrarische bedrijf werkzaam willen zijn als ondernemer of manager.

De opleiding volgt het toelatingsbeleid van de hogeschool en hanteert daarmee de wettelijke toelatingseisen tot een bacheloropleiding. In het

kader van de studiekeuzecheck (SKC) volgt de opleiding de systematiek van de hogeschool. Voor alle aspirant studenten geldt deze SKC. Zij krijgen bij aanmelding een online vragenlijst en schrijven een korte motivatie voor de studiekeuze. Op basis hiervan krijgen zij een persoonlijk studiekeuzeadvies.

Overwegingen

De commissie is van oordeel dat de opleiding passende instroomeisen hanteert. Ook de intakeprocedure met de studiekeuzecheck heeft de opleiding goed ingericht. Hierdoor laat de opleiding studenten toe die daadwerkelijk ook bij de Ad-opleiding Melkveehouderij passen.

De commissie merkt op dat de Ad-opleiding een instroom kent van studenten met verschillende

vooropleidingen. De opleiding neemt goede initiatieven om dit te faciliteren. Docenten maken in het onderwijs ook goed gebruik van de meerwaarde die de verschillende achtergronden van studenten biedt.

De commissie stelt tot slot vast dat de opleiding potentiële studenten adequaat voorlicht over de verwachtingen van de opleiding en dat hierdoor het programma studeerbaar is voor de ingestroomde studenten.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt de commissie dat de opleiding **voldoet** aan deze standaard.

Personeel

De opleiding beschikt over voldoende en gekwalificeerd personeel voor het verzorgen van het onderwijs in de Ad-opleiding. Alle docenten vormen duidelijk een team. Docenten hebben ruime en relevante werkervaring in de Melkveehouderijsector. De inhoudelijke expertise van docenten sluit voldoende aan bij de instromende studenten. De opleiding steekt ruim voldoende energie in de instructie en begeleiding van nieuwe en bestaande docenten. Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt de commissie dat de opleiding **voldoet** aan deze standaard.

Standaard 6: Het docententeam is gekwalificeerd voor de inhoudelijke en onderwijskundige realisatie van het programma en de omvang ervan is toereikend.

Bevindingen

Docenten die betrokken zijn bij de Ad-opleiding zijn vrijwel altijd ook betrokken bij de bacheloropleiding. Ongeveer zes docenten vormen samen het kernteam van de Ad-opleiding. Zij zijn verantwoordelijk voor de studieloopbaanbegeleiding en voeren coördinatietaken uit. Een groot deel van de docenten is afkomstig uit de dier- en veehouderijsector en is hierin nog steeds actief, bijvoorbeeld met werk op een melkveebedrijf. Daarnaast is ook ongeveer de helft van de docenten betrokken bij onderzoek naar actuele onderwerpen, zoals kruidenrijk grasland, bedrijfsovername, natuur-inclusieve landbouw, biologische landbouw en andere actuele projectonderwerpen.

Op dit moment heeft 75% van de docenten een didactische cursus (BDB) behaald en beschikt over een BKE-certificering. Nieuwe docenten zijn inmiddels ingepland voor het traject didactische bekwaamheid waarvan de BKE onderdeel uitmaakt. Nieuwe docenten hebben een buddy die helpt bij het wegwijs maken in de organisatie en meekijkt bij lesvoorbereiding en -uitvoering. Om het Ad-niveau te borgen heeft het team nog een specifieke training voor Ad-onderwijs gevolgd.

Overwegingen

De commissie noemt het personeelsbeleid van Hogeschool Van Hall Larenstein adequaat. De op-

leiding beschikt over een bevoegen team dat voldoende gekwalificeerd is voor het verzorgen van het onderwijs in de opleiding.

De docenten beschikken over een goede balans tussen praktijkervaring in de melkveehouderijsector en ervaring in het onderwijs. De kracht van de opleiding is de aansluiting bij de praktijk en de persoonlijke benadering. Ook de internationale oriëntatie in het team van de opleiding is groot. Bovendien heeft het docententeam expertise op het gebied van begeleiding, toetsdeskundigheid (door de BKE-certificering op de kernposities), didactiek en onderzoeksvaardigheden. Door het aantrekken van een onderwijskundige is ook de onderwijskundige expertise in het team versterkt, heeft de commissie gezien. Ook studenten zijn tevreden over het functioneren van docenten. Ook wordt er voldoende gekalibreerd binnen het team. De commissie is hier positief over.

De commissie complimenteert de opleiding ermee dat de docenten één team vormen. De docenten zijn trots op de opleiding. De opleiding heeft de afgelopen jaren een goede verjongingsslag weten te maken. Dit zorgt voor een goede dynamiek, heeft de commissie tijdens de visitatie vernomen. Docenten zijn erg gemotiveerd en voelen zich betrokken bij de diverse groep studenten en het werkveld.

De opleiding steekt veel energie in de instructie en begeleiding van nieuwe en bestaande docenten. De commissie waardeert dit en is van mening dat dit zorgt voor een leerzame leergemeenschap.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt de commissie dat de opleiding **voldoet** aan deze standaard.

Voorzieningen en begeleiding

De opleiding wordt verzorgd in het gebouw van Hogeschool Van Hall Larenstein in Leeuwarden. De materiële voorzieningen voor de opleiding zijn toereikend en de opleiding beschikt over een inspirerende studie- en werkomgeving. De opleiding heeft goede digitale voorzieningen. De opleiding heeft de begeleiding in alle fasen van de opleiding goed vormgegeven en voert deze ook zorgvuldig uit. Ook de (digitale) informatievoorziening aan huidige en toekomstige studenten is goed. Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt de commissie dat de opleiding **voldoet** aan deze standaard.

Voorzieningen

Standaard 7: De huisvesting en de materiële voorzieningen zijn toereikend voor de realisatie van het programma.

Bevindingen

Hogeschool Van Hall Larenstein biedt de opleiding aan op de locatie Leeuwarden. Op deze locatie beschikt de hogeschool over een gebouw met faciliteiten om het curriculum van de opleiding te kunnen realiseren. Het gebouw is ongeveer zes jaar geleden geheel verbouwd en gemoderniseerd en verduurzaamd.

Hogeschool Van Hall Larenstein beschikt over twee studio's voor het maken van filmopnamen. De studio's worden bijvoorbeeld gebruikt voor het opnemen van professionele kennisclips. Deze stelt de opleiding via de digitale leeromgeving beschikbaar aan studenten. Hier is in coronatijd veel gebruik van gemaakt. In coronatijd zijn daarnaast veel lokalen omgevormd om hierin goed online en hybride lessen te kunnen geven. Studenten kunnen ook buiten de lessen gebruik maken van de computers in de ICT-leslokalen en er is een moderne mediatheek.

Studenten hebben op de hogeschool en ook online toegang tot een actueel aanbod van vakliteratuur, boeken, tijdschriftartikelen en krantenartikelen. De opleiding maakt gebruik van de meest recente (inter)nationale vakliteratuur, onder andere door toegang tot de WUR-bibliotheek. Het praktijkonderwijs vindt gedeeltelijk plaats op de

Dairy Campus. Dit kan ook plaatsvinden op een gangbaar praktijkbedrijf (melkveehouderij). De faciliteiten op de Dairy Campus worden ook met mbo en wo gedeeld. De aanwezigheid van de voedingsmiddelentechnologie-opleiding met bijbehorende faciliteiten maakt dat studenten betrokken kunnen worden bij de ketenbenadering in de zuivel. Dit uit zich met name in praktijkgericht onderwijs en onderzoek.

Overwegingen

De visitatiecommissie constateert mede op basis van een uitgebreide rondleiding dat de voorzieningen ruim toereikend zijn om het onderwijs te faciliteren. Het gebouw biedt een inspirerende studie- en werkomgeving voor studenten en docenten. Moodle wordt sinds de coronatijd goed ingezet om ook passende inhoudelijke werkvormen te kunnen verzorgen. De studiehuisjes nodigen in dit licht uit tot samenwerking. De geschiktheid van de onderwijsruimten, werkplekken en de digitale leeromgeving worden ook door de studenten positief bevonden.

De opleiding maakt goed gebruik van faciliteiten die in haar netwerk beschikbaar zijn, zoals de Dairy campus. Ook zoekt de opleiding de breedte in de voorzieningen in het netwerk. De opleiding heeft hier mede via alumni een goed netwerk voor opgebouwd.

Studenten hebben voldoende toegang tot actuele en relevante en internationale toegepaste onderzoeksliteratuur. Ook de digitale voorzieningen zijn van meerwaarde. De commissie heeft gezien dat de opleiding al adequaat digitaal les gaf in de pre-coronatijd. De coronamaatregelen hebben deze ontwikkeling versterkt. De commissie is hier tevreden over.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt de commissie dat de opleiding **voldoet** aan deze standaard.

Begeleiding

Standaard 8: De studiebegeleiding en de informatievoorziening aan studenten bevorderen de studievoortgang en sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Bevindingen

De manier waarop Hogeschool Van Hall Larenstein omgaat met studieloopbaanbegeleiding (SLB) is vastgelegd in het beleidsstuk Studieloopbaanbeleid 2015-2016. Dit document wordt momenteel geactualiseerd. Alle studenten ontvangen begeleiding bij hun persoonlijke ontwikkeling.

Studieloopbaanbegeleiding (SLB) is onderdeel van het curriculum van elke opleiding van HVHL en gericht op het begeleiden van studenten bij zowel het (leren) studeren als bij de voorbereiding op hun loopbaan als professional. Iedere student krijgt een SLB'er toegewezen bij aanvang van de studie. De begeleiding bestaat uit individuele gesprekken en groepsactiviteiten. Tijdens de modules krijgen studenten begeleiding van docenten met wie zij de voortgang van de beroepsproducten kunnen bespreken.

Voor studenten die de Ad-opleiding volgen, gebruikt de opleiding voor de informatievoorziening diverse digitale middelen om onze studenten

te informeren. Op Myhvh.nl kunnen zij algemene informatie vinden die ze nodig hebben. Naast Myhvh.nl maakt de opleiding gebruik van Moodle waar studenten opleidingsspecifieke informatie – zoals moduleboeken, opdrachten en actuele lesstof – kunnen vinden.

Tot slot krijgen studenten informatie over roosters en tentamens uit het studentinformatiesysteem (SIS).

Recente ontwikkelingen

In 2020 is een groot deel van het onderwijs online uitgevoerd. De docenten hebben hierbij gebruik gemaakt van diverse digitale tools. De e-coaches die waren aangesteld om de docenten hierbij te ondersteunen hebben een belangrijke rol gespeeld in dit proces en hebben er mede voor gezorgd dat het onderwijs doorgang kon vinden. De kwaliteit van het onderwijs en het welbevinden van studenten wordt gemonitord door met hen in gesprek te gaan.

Overwegingen

De commissie is van oordeel dat de opleiding de begeleiding in alle fasen van de opleiding gedegen en bovengemiddeld goed heeft vormgegeven. Er zijn bovendien veel vormen van begeleiding op zowel persoonlijk als studiegerelateerd vlak en de opleiding investeert veel in de individuele en persoonlijke begeleiding van studenten. De persoonlijke benadering past tevens goed bij de kleinschaligheid van de Ad-opleiding.

Begeleiding is de kracht van de opleiding: de begeleiding is goed doordacht en deze sluit uitstekend aan op de leeromgeving van deze opleiding. De commissie complimenteert de opleiding hiermee. Ook studenten zijn tevreden over de kwaliteit van de begeleiding.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt de commissie dat de opleiding **voldoet** aan deze standaard.

Kwaliteitszorg

De opleiding beschikt over een systematiek voor kwaliteitszorg die gebaseerd is op de Plan-Do-Check-Act-cyclus. Er is een breed palet aan instrumenten voor handen en de uitkomsten van de verschillende evaluaties leiden tot verbeteractiviteiten van goede kwaliteit. De PDCA-cyclus krijgt hiermee op de juiste wijze vorm. De cultuur binnen het team is sterk gericht op kwaliteitsverbetering. De kwaliteitscoördinatoren vervullen in de kwaliteitszorg een belangrijke rol. Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt de commissie dat de opleiding **voldoet** aan deze standaard.

Standaard 9: De opleiding kent een expliciete en breed gedragen kwaliteitszorg, bevordert de kwaliteitscultuur en is gericht op ontwikkeling.

Bevindingen

Het kwaliteitszorgsysteem van de Hogeschool Van Hall Larenstein wordt beschreven in het kwaliteitszorgplan, 2019-2021. Hogeschoolordeed zijn kwaliteitsdoelstellingen geformuleerd met vastgestelde KPI's, die in het jaarplan van de opleiding terugkomen. Daarnaast doorloopt de opleiding de eigen PDCA-cyclus op het gebied van het opleidingsprogramma zowel op curriculumniveau, als op het niveau van onderwijseenheid.

De opleiding heeft een evaluatiekalender waarin beschreven is welke onderwijsonderdelen met welke frequentie geëvalueerd worden. Alle modules komen minimaal eenmaal per drie jaar aan de beurt.

Naast de interne evaluaties gebruikt de opleiding de NSE, de hbo-monitor, de Aansluitingsmonitor en het medewerkerstevredenheidsonderzoek. Daarnaast gebruikt de opleiding ook feedback vanuit het werkveld en cijfers zoals uitvalpercentages als informatie over de kwaliteit. Eenmaal per jaar bepaalt de opleiding op basis van alle evaluatieresultaten, in overleg met de locatiedirecteur Onderwijs, welke verbeteracties we opnemen in het jaarplan. Dit jaarplan wordt voorgelegd aan de opleidingscommissie. Een van de docenten vervult de rol van kwaliteitscoördinator in het team. Binnen teamvergaderingen komt kwaliteitszorg daarmee regelmatig aan bod.

Overwegingen

De commissie constateert dat de opleiding beschikt over een systematiek voor kwaliteitszorg die gebaseerd is op de PDCA-cyclus. Dit systeem voldoet: het is beschreven op drie niveaus en er is een breed palet aan kwaliteitsinstrumenten voor handen, waarmee de opleiding input verzamelt van diverse belanghebbenden zoals studenten, docenten en het werkveld. De opleiding evalueert het onderwijs periodiek en aan de hand van toetsbare streefdoelen. De uitkomsten van de verschillende evaluaties leiden tot verbeteractiviteiten.

De commissie heeft vernomen dat de cultuur binnen het team duidelijk gericht is op kwaliteitsverbetering: de opleiding kent een expliciete kwaliteitscultuur en het docententeam kenmerkt zich door een goed bewustzijn van het belang van de kwaliteit van het onderwijs en de opleiding als geheel. De kwaliteitscultuur uit zich in vele laagdrempelige contactmomenten tussen studenten en docenten. Daarnaast vragen docenten na afloop van een les of module vaak actief om feedback aan studenten, zodat zij hun onderwijs desgewenst kunnen aanpassen. Het gehele team is betrokken bij de kwaliteitszorg van de opleiding. De kwaliteitscoördinatoren vervullen een goede, faciliterende rol in de kwaliteitszorg. Ook de opleidingscommissie heeft een adequate rol in de interne kwaliteitszorg van de opleiding.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt de commissie dat de opleiding **voldoet** aan deze standaard.

Toetsing

De opleiding beschikt over een adequaat toetssysteem dat aansluit bij de toetsvisie van de opleiding. De opleiding heeft de relatie tussen de doelen en de toetsing helder beschreven. De prestaties van studenten worden in voldoende mate aan hen teruggekoppeld. De opleiding treft adequate maatregelen om de kwaliteit van de toetsing te borgen: de examencommissie heeft expertise op het terrein van toetsing en zij maakt werk van het gezamenlijk kalibreren van beoordelingen door docenten. Deze overwegingen in oogenschouw nemend, beoordeelt de commissie dat de opleiding **voldoet** aan deze standaard.

Standaard 10: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Bevindingen

Het hogeschoolbrede toetsbeleid is vastgelegd in "Toetsbeleid Van Hall Larenstein 2015", dat elke opleiding hanteert. De opleiding draagt op de verschillende wijze zorg voor de toetskwaliteit. In het toetsplan van de opleiding is de relatie tussen de toetsing en de competenties van de opleiding weergegeven. Ook worden daar de verschillende toetsvormen genoemd. De opleiding toetst niet alleen kennis, maar ook (en vooral) het toepassen van deze kennis. Ook houdingsaspecten spelen een rol in de beoordeling. Er is sprake van zowel individuele beoordeling als van groepsbeoordeling.

De opleiding draagt zorg voor de toetskwaliteit. Elke module heeft een modulecoördinator die verantwoordelijk is voor de ontwikkeling van de deoltoetsen van zijn of haar module. Elke module beschikt over een modulewijzer waarin de opleiding beschrijft op welke manier in de module getoetst wordt en hoe de deoltoetsen samenhangen met de competenties en de leerdoelen.

Voor de ontwikkeling van schriftelijke toetsen maakt de opleiding gebruik van een toetsmatrijs die ervoor zorgt dat de leerdoelen van de module in elke deoltoets aan bod komen en dat in elke deoltoets ook een vergelijkbare weging wordt toegepast. Bij de ontwikkeling en beoordeling van toetsen werkt de opleiding volgens het vierogenprincipe. Bij elke toets wordt een antwoordmodel of scoringsvoorschrift ontwikkeld.

Voor de beoordeling van opdrachten en beroepsproducten zijn er analytische rubrics waarin per leerdoel is aangegeven wat de criteria zijn voor een onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Docenten krijgen scholing aangeboden om hun toetsbekwaamheid te vergroten.

De opleiding zet feedback in om de verdere ontwikkeling van studenten te ondersteunen. De gegeven feedback is dan gekoppeld aan criteria die ook in het beoordelingsformulier staan, zodat studenten in het proces al weten op welke wijze er beoordeeld gaat worden.

Studenten kunnen alle relevante informatie over de toetsing (toetsvormen, leerdoelen, weging, etc.) vinden in de OER en in de modulehandleidingen. Daarnaast worden zij altijd door hun docenten voorbereid op de toetsing.

De opleiding organiseert kalibreersessies voor de beoordeling van de modules. De vakteams plannen hiervoor bijeenkomsten in onder begeleiding van een onderwijskundige. Docenten krijgen tevens scholing aangeboden om hun toetsbekwaamheid te vergroten.

Op verschillende manieren zorgt de opleiding ervoor dat de toetsing aan de kwaliteitseisen voldoet. De examencommissie heeft de verantwoordelijkheid voor meerdere opleidingen van de locatie Leeuwarden. Eén lid van de examencommissie is als docent verbonden aan de Ad-opleiding. De examencommissie is primair verantwoordelijk

voor de borging van de toetskwaliteit. De verantwoordelijkheid krijgt op verschillende manieren gestalte. De examencommissie werkt conform de Handreiking Examencommissies (Vereniging Hogescholen, 2021) en het hogeschoolbrede beleid.

Ook heeft de opleiding een toetscommissie. De toetscommissie is ingesteld door de examencommissie en controleert steekproefsgewijs, en op aangeven van de examencommissie, de kwaliteit van de toetsen en de kwaliteit en uitvoering van het toetsplan.

Recente ontwikkelingen

In 2020 is een groot deel van het onderwijs online uitgevoerd. Tentamens zijn tijdens de eerste lockdown niet doorgedaan, maar zijn voor de zomervakantie alsnog ingehaald. Na de lockdown konden alle tentamens op gebruikelijke wijze doorgaan. Toetsing heeft dus bijna geen vertraging opgelopen, heeft de opleiding aangegeven.

Overwegingen

De commissie is van oordeel dat de opleiding beschikt over een toetssysteem en een -programma dat aansluit bij de toetsvisie van de opleiding. De commissie stelt daarnaast vast dat de toetsing aansluit bij de beoogde leerresultaten. De beoordelingscriteria van de toetsen sluiten aan op de leerdoelen. De studenten zien ook de samenhang in de toetsen.

De commissie heeft gezien dat de opleiding sinds de vorige visitatie heel bewust is omgegaan met de toetsing en constateert dat de toetsing van de

opleiding zich ontwikkelt en nog beter een geheel vormt met het curriculum van de opleiding.

De toetsing zit goed in elkaar en is doordacht. De variatie aan toetsvormen is groot. De commissie stelt vast dat de beoordelingen en toetsen een opbouw in complexiteit en beheersingsniveau laten zien. De commissie waardeert het dat er regelmatig groepswork wordt beoordeeld en vraagt de opleiding oog te blijven houden voor verschillen tussen en bijdragen van studenten.

De commissie concludeert op basis van de gesprekken en op basis van het bestuderen van een aantal toetsen en beoordelingscriteria ook dat de kwaliteit van de toetsing voldoende is en voldoet aan dat wat van een Ad-opleiding verwacht mag worden. De prestaties van studenten worden daarnaast in voldoende mate aan hen teruggekoppeld: de commissie noemt de monitoring en feedback adequaat en vindt dit passen bij wat de Ad-opleiding beoogt.

Tot slot stelt de commissie vast dat de opleiding goede maatregelen treft om de kwaliteit van de toetsing te borgen. De examencommissie functioneert adequaat en vormt zich een voldoende kritisch oordeel over de toetsing en het beoogde niveau van de Ad-opleiding.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt de commissie dat de opleiding **voldoet** aan deze standaard.

Gerealiseerde leerresultaten

Het afstudeerprogramma van de Ad-opleiding bestaat onder andere uit een eindopdracht die geldt als eindwerk van de opleiding. Het afstuderen is adequaat opgezet en passend voor het eindniveau. De reikwijdte van het werkveld kan door studenten voldoende worden bereikt. De commissie heeft 15 eindwerken bestudeerd en vindt het niveau ervan adequaat. De aandacht voor reflectie en context kan in de eindwerken nog geëxpliciteerd worden. De beoordelingen van de eindwerken komen overeen met de kwaliteit ervan. Het beroepenveld is zeer tevreden over het niveau en de bedrijfsmatige kwaliteiten van alumni. Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt de commissie dat de opleiding **voldoet** aan deze standaard.

Standaard 11: De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten worden gerealiseerd.

Bevindingen

Het afstudeerprogramma van de afstudeerrichting Melkveehouderij bestaat uit de eindopdracht (14 EC), de boerderijstage (14 EC) en de module "Veevoeding en diergezondheid" (7 EC). Het afstudeerprogramma voor de afstudeerrichting Biologisch bestaat uit de eindopdracht (14 EC) en de module "Omschakelen en markt" (14 EC).

Met de eindopdracht werken studenten aan een opdracht waarin negen van de 12 competenties geïntegreerd zijn. De competenties 'acquireren en advies geven', 'opzetten en borgen van een kwaliteitszorgsysteem' en 'internationale sector overzien' worden in andere onderwijseenheden getoetst.

Studenten starten met het maken en presenteren van een projectvoorstel, waar ze (formatief) feedback krijgen op wat ze van plan zijn te doen met hun eindopdracht. Studenten worden begeleid tot er een goed projectvoorstel ligt. Vanaf dat moment starten ze met het vervolgtraject. De verschillende producten (eindopdracht en presentatie) worden beoordeeld door twee examinatoren: de begeleidende docent en een andere docent. De begeleidende docent beoordeelt het proces aan de hand van een reflectieverslag (derde product).

Vanwege de verscheidenheid van de agrarische sector zijn er veel functies waarin de afgestudeerde Ad-studenten belanden. De meerderheid

van de Ad-studenten wordt uiteindelijk melkveehouder en bedrijfsopvolger bij het (ouderlijk) melkveebedrijf, maar zij zullen het bedrijf vaak pas op termijn overnemen. Hierdoor bekleden ze na de studie vaak tijdelijke en andere functies buiten het eigen bedrijf.

Met betrekking tot de specialisatie Biologische melkveehouderij is er een diverse uitstroom c.q. doorstroom. De afgelopen twee jaar was het percentage doorstromers naar Bachelor Dier- en Veehouderij 40%. Ongeveer 30% van de studenten is op het thuisbedrijf gestart, veelal in maatschap op het ouderlijk bedrijf en 30% heeft een combinatie van baan buitenshuis naast het werken in maatschap thuis of met derden.

Jaarlijks organiseert de opleiding kalibratiesessies met de beoordelaars. De afstudeerwerken van de opleiding worden tevens eens per vier jaar gereviseerd door de examencommissie. In het voorjaar van 2021 heeft de laatste review plaatsgevonden van de eindwerken van de Ad-opleiding. Daar is uitgekomen dat de examencommissie de werken van voldoende niveau acht, maar er zijn kanttekeningen geplaatst bij de omvang van de werken en bij de specificiteit van de beoordelingssystematiek voor de Ad-opleiding.

Overwegingen

De commissie is van oordeel dat de afstudeerfase van de opleiding adequaat is opgezet en passend is voor het eindniveau van deze Ad-opleiding. Bij de invoering van het vernieuwde beoordelingsformulier heeft de opleiding eerdere ervaringen

adequaat verwerkt. Het nieuwe beoordelingssysteem sluit aan bij de ontwikkeling naar meer reflectie.

De commissie heeft 15 eindwerken bestudeerd van de studenten die de afgelopen twee jaar afgestudeerd. Deze zijn door de commissie geselecteerd door middel van een gestratificeerde steekproef. De eindwerken vindt de commissie van een adequaat niveau en de beoogde leerresultaten komen zichtbaar terug in de eindwerken. De thesis is daarmee een adequate afspiegeling van het beoogde profiel. De specifieke aspecten voor een Associate degree (niveau 5) kunnen in de eindwerken versterkt worden. Zo kan de aandacht voor reflectie en context in de eindwerken nog geëxpliciteerd worden.

De reikwijdte van het werkveld kan door studenten voldoende worden bereikt. De 'body of knowledge' van de opleiding en de vertaling daarvan in de praktijk van een ondernemende professional komen ook terug in de eindwerken.

De eindwerken zijn volgens de commissie adequaat beoordeeld. Wel vond de commissie sommige beoordelingen relatief laag. De commissie heeft geen eindwerken gezien met een onterechte positieve beoordeling. De eindwerken met een hoog cijfer zijn in de ogen van de commissie ook de betere eindwerken. De verantwoording van de beoordeling en de feedback naar studenten is voldoende. De commissie vraagt er wel aan-

dacht voor om naast de beoordeling van het geheel, nog meer te kijken naar specifieke onderdelen, zoals reflectie op maatschappelijke vraagstukken.

Afgestudeerden voldoen aan de wensen van het beroepenveld: bedrijven zijn tevreden over het niveau van alumni. Ook alumni zelf vinden dat de opleiding hen voldoende toerust voor de beroepsuitoefening. Zij waarderen de opgedane persoonlijke kwaliteiten en hebben tevens geleerd samen te werken. De commissie is hier tevreden over. De commissie adviseert om studenten te stimuleren een meer kritische houding te ontwikkelen ten aanzien van maatschappelijke uitdagingen.

De commissie ziet dat het werkveld betrokken is bij de opleiding. Alumni worden in voldoende mate betrokken bij de opleiding. Er is een groeiend netwerk van alumni.

De kwaliteit van de eindwerken wordt structureel geborgd. De examencommissie heeft hierin een sterke rol. Doordat de examencommissie regelmatig eindwerken bestudeert en zelf beoordeelt of studenten kunnen starten met de afstudeerfase, wordt het eindniveau van de opleiding voldoende geborgd. Ook de toetscommissie neemt haar taak serieus.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt de commissie dat de opleiding **voldoet** aan deze standaard.

Beoordeling Bijzonder Kenmerk Duurzaamheid

Het profiel van de opleiding richt zich met name op het maatschappelijk duurzaam ondernemen. De studenten leren bij de uitwerking van vraagstukken op een melkveehouderijbedrijf en bij de ontwikkeling van producten en diensten rekening te houden met duurzaamheid, maatschappelijke normen en waarden en andere maatschappelijke ontwikkelingen. Dit duurzaamheidsprofiel is zeer relevant voor het werkveld. De opleiding onderscheidt zich met het kenmerk Duurzaamheid duidelijk van de inrichting en invulling van andere opleidingen. De opleiding kan het kenmerk Duurzaamheid nog meer promoten en verder koppelen aan de visie van de hogeschool. De commissie stelt op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie vast dat de opleiding **voldoet** aan alle drie de criteria voor een bijzonder kenmerk. Daarom adviseert de commissie het Bijzonder Kenmerk Duurzaamheid toe te kennen aan de Ad-opleiding Melkveehouderij van Hogeschool Van Hall Larenstein.

Inleiding

Hogeschool Van Hall Larenstein heeft de visitatiecommissie verzocht bij de Ad-opleiding Melkveehouderij van Hogeschool Van Hall Larenstein ook het bijzonder kenmerk Duurzaamheid te beoordelen. De visitatiecommissie heeft hiervoor het NVAO-kader "Nadere uitwerking Bijzondere kenmerken (juli 2017)" gehanteerd. Deze nadere uitwerking bestaat uit drie criteria: het onderscheidend karakter, concretisering en relevantie. De drie criteria worden hieronder toegelicht.

Onderscheidend karakter

Criterion 1: Het te beoordelen kenmerk is onderscheidend voor de opleiding in relatie tot relevante opleidingen in het Nederlandse hoger onderwijs.

Bevindingen

In de missie van de Hogeschool Van Hall Larenstein neemt duurzaamheid een centrale plaats in. In de visie van de hogeschool leiden zij studenten op tot ambitieuze en innovatieve professionals die toegepast onderzoek doen om daarmee een belangrijke bijdrage te leveren aan een duurzame wereld.

In het instellingsplan 2018-2021 zijn vijf kenmerken geformuleerd waaraan het onderwijs voldoet:

- 1) De echte wereld centraal;
- 2) Keuzevrijheid;
- 3) Diversiteit;
- 4) Up-to-date inzet van digitale middelen;

- 5) Onderzoek, internationalisering en duurzaamheid in de eindcompetenties.

Bij de profilering richt de opleiding zich met name op het maatschappelijk duurzaam ondernemen, waarbij studenten bij de uitwerking van vraagstukken op een melkveehouderijbedrijf en bij de ontwikkeling van producten en diensten rekening houden met duurzaamheid, maatschappelijke normen en waarden en andere maatschappelijke ontwikkelingen.

Overwegingen

De commissie is van oordeel dat de opleiding werkt met een heldere visie op het kenmerk Duurzaamheid. Ondanks dat het kenmerk Duurzaamheid een vaker voorkomend kenmerk is, weet de Ad-opleiding Melkveehouderij een onderscheidende visie te formuleren ten opzichte van relevante en vergelijkbare opleidingen in het Nederlandse hoger onderwijs. De opleiding heeft deze definitie tijdens de visitatie verhelderd. De praktische uitwerking van de visie is sterk; een integrale, verbindende visie kan nog beter geborgd worden.

Ook het werkveld herkent duurzaamheid als een sterke eigenschap van de opleiding en in het in de praktijk functioneren en de houding van studenten. De visie op het kenmerk Duurzaamheid wordt gedragen door de docenten. De opleiding

vraagt aandacht voor het bevorderen van de visie bij studenten.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt de commissie dat de opleiding **voldoet** aan dit criterium voor een bijzonder kenmerk.

Concretisering

Criterion 2: De gevolgen van het te beoordelen kenmerk voor de kwaliteit van het onderwijs zijn geoperationaliseerd aan de hand van de relevantestandaarden van het Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs Nederland.

Bevindingen

In het zelfevaluatie-rapport beschrijft de opleiding op welke wijze duurzaamheid en de bijbehorende thema's in de opleiding terugkomen. Duurzaamheid komt volgens de zelfevaluatie tot uiting in de volgende standaarden van het NVAO-beoordelingskader:

- Standaard 1: beoogde leerresultaten. Het profiel van de opleiding richt zich met name op het maatschappelijk duurzaam ondernemen. Het belang van duurzaamheid en ondernemen komt tevens tot uitdrukking in drie competenties.
- Standaard 2: oriëntatie. Bij de uitwerking van vraagstukken op een melkveehouderijbedrijf en bij de ontwikkeling van producten en diensten houden studenten rekening met duurzaamheid, maatschappelijke normen en waarden en andere ontwikkelingen. Bij stages, excursies, het uitvoeren van praktijkopdrachten stimuleert de opleiding studenten te kiezen voor bedrijven en organisaties die duurzaamheid hoog in het vaandel hebben.
- Standaard 3: inhoud. Duurzaamheid is voor de opleiding een belangrijk inhoudelijk onderwerp in het onderwijs. Dat komt bijvoorbeeld tot uiting in het aanbod van een biologische specialisatie binnen de opleiding en de focus op maatschappelijk verantwoord ondernemen, zoals weidegang, de Kringloopwijzer, duurzaam bodembeheer en stimuleren biodiversiteit.

- Standaard 6: personeel. Duurzaamheid neemt de opleiding mee in de werving van nieuw personeel. Ook heeft duurzame inzetbaarheid van het personeel de aandacht van de opleiding. Tevens zijn de gastsprekers die worden uitgenodigd vaak afkomstig van organisaties waar duurzaamheid een belangrijke rol speelt, zodat zij studenten kunnen vertellen over duurzame projecten. Een voorbeeld daarvan is de inzet van weidecoaches tijdens het praktijkleren.
- Standaard 7: voorzieningen. De voorzieningen en faciliteiten in de gebouwen zijn gebaseerd op het duurzaamheidsprincipe: het verkleinen van de footprint. Dat betekent niet alleen zonnepanelen op het dak of afvalscheiding, maar strekt ook tot duurzame inzet van personeel, een duurzame manier van inkopen en samenwerking met duurzame ketenpartners.
- Standaard 11: gerealiseerde leerresultaten. Waar mogelijk en passend bij de inhoud van een module beoordeelt de opleiding expliciet op duurzaam ondernemen op het melkveebedrijf, zoals MVO. Dit gebeurt vooral bij verslagen en presentaties. Bovendien kiezen studenten bij de eindopdracht veelvuldig voor een ondernemingsplan waarin ook rekening wordt gehouden met financiële en maatschappelijke duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen. Een aantal van de alumni voert, mede ten aanzien van duurzaamheid, wijzigingen door in het ouderlijk bedrijf.

Overwegingen

In het curriculum ziet de commissie duidelijk het bijzonder kenmerk Duurzaamheid terug. Dit geldt voor alle standaarden waarin de opleiding het Bijzonder Kenmerk concretiseert.

Dit houdt ten eerste in dat in de beoogde leerresultaten er voldoende aandacht is voor duurzaamheid. De opleiding benadert het kenmerk Duurzaamheid vanuit een authentieke houding die de eigenheid van de opleiding waarborgt.

Ook in de competentie komen duurzaamheidsaspecten voor.

In de praktische uitvoering van het curriculum heeft de opleiding ook een duidelijke focus op duurzaamheid. Zo is in de oriëntatie en inhoud van het programma duurzaamheid een belangrijk thema. Zodoende brengt de opleiding haar studenten in aanraking met alle verschillende inhoudelijke aspecten van duurzaamheid die in het toekomstige werkveld van de Melkveehouderij van belang zijn.

Door de docenten en de voorzieningen faciliteert de opleiding bij studenten de aandacht voor duurzaamheid. De commissie heeft gezien dat er een duidelijke duurzaamheidscultuur is in de hogeschool. Bij de keuze van activiteiten werkt de opleiding bijvoorbeeld op verschillende manieren bewust aan het verkleinen van de footprint. Tot slot worden studenten ook getoetst op inhoudelijke aspecten van het kenmerk Duurzaamheid: zo heeft de commissie de aandacht voor duurzaamheid ook teruggezien in de eindwerken.

De commissie is van mening dat de opleiding het kenmerk Duurzaamheid nog meer kan promoten en verder kan uitwerken. Dit kan de opleiding doen door in de operationalisering van het thema Duurzaamheid de visie en de strategie nog beter te koppelen en te laten terugkomen in het curriculum. Ook kan het concept Duurzaamheid bij studenten nog beter verinnerlijkt worden, zodat studenten nog meer leren nadenken over Duurzaamheid in het algemeen en in relatie met het eigen bedrijf in het bijzonder.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt de commissie dat de opleiding **voldoet** aan dit criterium voor een bijzonder kenmerk.

Relevantie

Criterium 3: Het te beoordelen kenmerk is van wezenlijk belang voor de aard van de opleiding.

Bevindingen

Voor toekomstige melkveehouders is aanhoudend aandacht voor duurzaamheid nodig. De thema's zoals stikstofproblematiek, weidegang, biodiversiteit en klimaatproblematiek krijgen aandacht. Hierdoor zijn afgestudeerden in staat om op deze ontwikkelingen in te spelen in hun bedrijfsvoering, rekening houdend met de bedrijfseconomische context.

In het zelfevaluatierapport geeft de opleiding aan dat zij zich ervan bewust is dat in de huidige tijd agrarische productie alleen toekomstbestendig is als die ecologisch verantwoord en maatschappelijk geaccepteerd is. De opleiding draagt aan bovenstaande thema's bij door vraagstukken uit de sector op te pakken in het onderwijs en door projecten van studenten en van docentonderzoekers.

Overwegingen

Het bijzonder kenmerk Duurzaamheid is voldoende herkenbaar binnen de opleiding aanwezig. De geformuleerde thema's zijn relevant om een bijdrage te leveren aan maatschappelijke ontwikkelingen. Hierdoor wordt het functioneren van studenten in voldoende mate versterkt.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt de commissie dat de opleiding **voldoet** aan dit criterium voor een bijzonder kenmerk.

Conclusie

De commissie stelt op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie vast dat de opleiding **voldoet** aan de drie criteria voor een bijzonder kenmerk. Daarom adviseert de commissie het bijzonder kenmerk Duurzaamheid toe te kennen aan de Ad-opleiding Melkveehouderij van Hogeschool Van Hall Larenstein.

Bijlagen

Bijlage 1 Visitatiecommissie

Ab Groen is bestuurder, toezichthouder en adviseur (Bureau Fulp), getraind panelvoorzitter bij AeQui.

Geert van der Peet is senior onderzoeker Wageningen Universiteit Research Livestock en Programmasecretaris topsector Agri & Food Duurzame en Veilige primaire productie.

René Kwakkel is onderzoeker, docent en begeleider bij de WUR. Sinds 2007 is hij associate professor bij de leerstoel Animal Nutrition en programmadirecteur van de bachelor en master Animal Sciences.

Annechien ten Have-Mellema is varkenshouder, akkerbouwer en biogasboer.

Perry van Loon studeert Liberal Arts and Sciences, richting Bestuurs- en organisatiewetenschap aan de Universiteit Utrecht.

De commissie werd bijgestaan door **Astrid Koster**, extern secretaris gecertificeerd door NVAO.

Alle commissieleden hebben een verklaring van onafhankelijkheid en onpartijdigheid ingevuld, ondertekend en deze zijn ingeleverd bij NVAO.

Bijlage 2 Bezoekprogramma

13 december 2021

Locatie: Velp

Opleiding: Dier- en Veehouderij (DV)/Animal Husbandry(AH)

Tijd	Inhoud
12.30-13.00	Ontvangstauditors en lunch
13.00 -13.45	- Pitch van de opleiding AH/DV locatie Leeuwarden en Velp - Aansluitend managementgesprek gesprek.
13.45 – 14.00	Pauze
14:00 –15.00	Gesprek met docenten AH/DV
15.00 -15.15	Pauze
15.15-16:00	Gesprek met studenten van Animal Husbandry
16.00 -16.30	Rondleiding
16.30 – 17.15	Werkveld en alumni van Animal Husbandry (online)
17.15-18.00	Afsluiting dag 1-Overleg commissie

14 december 2021

Locatie: Leeuwarden

Opleidingen: Dier- en veehouderij (DV)/Animal Husbandry (AH) en Ad-opleiding melkveehouderij (Ad MV)

Tijd	Inhoud
9.30-10.15	Pitch van de opleiding Ad-opleiding Melkveehouderij - Pitch van de opleiding AH/DV locatie Leeuwarden en Velp - Aansluitend managementgesprek gesprek.
10.15-10.30	Pauze
10.30-11.30	Gesprek met docenten van Ad-opleiding Melkveehouderij
11.30 -11.45	Pauze
11.45-12.30	Gesprek met studenten van Dier- en veehouderij en Ad-opleiding Melkveehouderij
12.30-13.15	Lunchpauze
13.15-14.15	Gesprek borging en kwaliteitszorg
14.15-14.45	Rondleiding
14.45-15.30	Werkveld en Alumni van Dier- en Veehouderij en van Melkveehouderij
15.30-16.45	Overleg commissie
16.45-17.00	Terugkoppeling commissie

Op 3 december 2021 vond het open spreekuur plaats. Hier is geen gebruik van gemaakt.

Bijlage 3 Bestudeerde documenten

- 1) Zelfevaluatie, inclusief de volgende bijlagen:
 - 1. Opleidingsprofiel Ad-opleiding Melkveehouderij
 - 2. Inrichting van het onderwijs bij Hogeschool Van Hall Larenstein (2014)
 - 3. OER Ad-opleiding Melkveehouderij 2021-2022
 - 4. Instellingsplan "Grenzenloos groen" 2018-2021
 - 5. Midterm audit 2019
 - 6. Resultaten NSE 2021 Ad-opleiding Melkveehouderij
 - 7. Selectie van moduledossiers (map)
 - 8. Toetsplan Ad-opleiding Melkveehouderij 2021-2022
 - 9. Handreiking onderzoekend vermogen Hogeschool Van Hall Larenstein
 - 10. Resultaten enquête Corona-onderwijs
 - 11. Overzicht personeel Bachelor DV/AH en Ad-opleiding Melkveehouderij Leeuwarden
 - 12. Beleidsnotitie studieloopbaanbegeleiding 2015-2016
 - 13. Topsportbeleid Hogeschool Van Hall Larenstein
 - 14. Passende extra voorzieningen voor studenten met persoonlijke omstandigheden (2017)
 - 15. Kwaliteitszorgplan VHL 2019-2021
 - 16. Toetsbeleid Hogeschool Van Hall Larenstein 2015
 - 17. Inrichting examencommissie bij Hogeschool Van Hall Larenstein VHL
 - 18. Handreiking toetscommissie Hogeschool Van Hall Larenstein.
- 2) Eindwerken van 15 studenten